

Економіка

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ: МІКРО- ТА МАКРОРІВЕНЬ

Ольга Ковальова,
к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет
olgakovalyovasum@gmail.com

Владислав Химинець,
здобувач вищої освіти
Сумський національний аграрний університет
keralon22@ukr.net

Останнім часом на світових ринках в цілому та на ринку сільськогосподарської продукції України зокрема відмічається зростання попиту на олійні культури. Особливо популярним серед олійних культур є соняшник та продукти його переробки. Україна займає чільне місце серед держав, які вирощують соняшник, виробляючи у рік близько 10% насіння соняшнику у світі. Україна є найбільшим виробником у світі та постачальником на зовнішні ринки насіння соняшнику і соняшникової олії. Цього вдалося досягти завдяки стабільності внутрішнього ринку соняшнику, що підтверджується постійним попитом переробних підприємств і експортерів упродовж сезону, високими закупівельними цінами, які забезпечують високий рівень рентабельності цієї культури [1].

Соняшник належить до однієї з самих рентабельних технічних культур України. Він забезпечує високу рентабельність виробникам. Експорт соняшникового насіння забезпечує нашій країні значну частину надходження валютної виручки. Також соняшник має велике значення для переробної промисловості, а саме: з насіння соняшника виробляють цінну рослинну олію, що використовується в харчовій, хімічній та переробній промисловості. Виробництво соняшнику дає можливість отримати цінні високобілкові корми для тварин. Посіви соняшнику є цінним медоносом для бджільництва. Так, з 1 га посіву соняшнику при врожайності 20 ц/га можна одержувати до 10 ц олії, 8 ц шроту або макухи, 12 ц сухих кошиків, 4ц лузги, 35-40кг меду. Разом із цінністю соняшника для економіки країни та народного господарства він забезпечує високі показники прибутковості для сільськогосподарських виробників, які постійно нарощують виробництво соняшнику [2, с.223-224].

Проаналізуємо ефективність виробництва соняшнику на мікро- та макрорівнях. Для аналізу на мікрорівні використана звітність одного з аграрних підприємств Сумської області (табл.1).

Таблиця 1

Економічна ефективність виробництва соняшнику в аграрному підприємстві

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відношення 2021р. до 2019 р.,%
Урожайність, ц/га	27,3	30,1	29,8	109,1
Валовий збір, ц	4744,1	6321,0	6266,0	132,1
Затрати, грн.- всього	2013,2	2134,1	2092,3	103,9
Виручка від реалізації, грн.- всього	3305,1	6333,6	7171,3	217,0
Прибуток, грн.- всього	1292,4	4199,6	5079,2	393,1
Ціна реалізації, грн/т	7006,4	10021,3	11444,4	163,3
Рівень рентабельності, %	64,1	196,7	242,7	+178,1 п.п.

Джерело: Сформовано автором на основі звітності підприємства.

Дані таблиці 1 свідчать, що відбулося збільшення урожайності соняшнику на 9,1%, що призвело до збільшення валового збору на 32,1%. У 2021 році урожайність становила 29,8ц/га, валовий збір 6266 ц. Затрати на виробництво соняшнику зросли всього на 3,9%. А виручка зросла у 2,17 рази. Таке зростання виручки обумовлене як збільшенням обсягу виробництва, так і збільшенням ціни реалізації. Остання зросла на 63,3% і склала у 202 році 11444,4 грн за тону. Значне зростання виручки при майже незмінних витратах призвело до збільшення прибутку майже у 4 рази. Відповідно рівень рентабельності зріс на 178,1 п.п. і склав у 2021 році 242,7%. Таким чином, виробництво соняшнику в аналізованому аграрному підприємстві є ефективним та високоприбутковим.

Далі проаналізуємо ефективність виробництва соняшнику в цілому по Україні (таблиця 2).

Таблиця 2

Ефективність виробництва соняшнику в цілому по Україні

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відношення 2021р. до 2019 р.,%
Посівна площа, тис га	5928	6457	6622	111,7
Урожайність, ц/га	25,6	20,2	24,6	96,0
Валовий збір, тис т	15254	13110	16392	107,4
Середні ціни реалізації, грн/т	8321,2	10852,9	16418,5	197,3
Рівень рентабельності, %	23,5	39,4	Н.д.	-

Джерело: Сформовано автором на основі [3].

Дані таблиці 2 свідчать, що виробництво соняшнику в цілому по Україні також, як і по окремому аналізованому підприємству, є ефективним. Посівна площа збільшилась на 11,7% і склала у 2021 році 6622 тис га. Урожайність, на відміну від аналізованого підприємства, зменшилася на 4% і склала у 2021 році 24,6 ц/га. Розширення посівної площі призвело до збільшення валового збору, незважаючи на те, що урожайність скоротилася. Ціна реалізації за аналізований період також, як і в аналізованому підприємстві, постійно зростала і склала на кінець періоду 16418,5грн/т, що є більшим, ніж в аналізованому підприємстві. Збільшення реалізаційної ціни призвело до збільшення рівня рентабельності. Відмітимо, що рівень рентабельності в середньому по Україні є значно меншим, ніж по підприємству, що свідчить про те, що в аналізованому підприємстві приділяють увагу скороченню виробничих витрат.

Таким чином, проведений аналіз, як на рівні України в цілому, так і на рівні окремого аграрного підприємства, показав, що виробництво соняшнику сьогодні є ефективним і приносить виробникам значні прибутки. Однак, всім аграрним підприємствам України і надалі слід знаходити напрями подальшого підвищення ефективності виробництва соняшнику. Слід відмітити, що при плануванні таких заходів слід віддавати перевагу інтенсивним шляхам, що базуються на підвищенні рівня урожайності соняшнику. Оскільки розширення посівних площ соняшнику є шкідливим для родючості ґрунтів. Найпершим з інтенсивних заходів зі збільшення урожайності соняшнику є використання інноваційних технологій його вирощування, що здатне підвищити рівень урожайності до рівня європейських країн.

Список літератури:

1. Олійник Т. Г. Економічна ефективність виробництва соняшнику та шляхи її підвищення в аграрних підприємствах Баштанського району. *Агросвіт*. 2019. № 6. С. 10–14. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.6.10](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.6.10)
2. Ковальова О.М., Яценко О.М. Високоолеїновий соняшник як інноваційний напрям розвитку сільськогосподарського підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 5(10). С.223-229. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/40.pdf
3. Статистичний щорічник України 2021. Державна служба статистики України, 2022. 447с.